



## علامه جعفری، فیلسوفی که به فلسفه معنا بخشید

علامه محمدتقی جعفری از برجسته‌ترین فیلسوفان، مفسران و متفکران مسلمان معاصر ایران است، وی با احاطه بر فلسفه اسلامی، فلسفه غرب، علوم انسانی و هنر، کوشید تا اندیشه‌ای جامع درباره انسان، دین، علم و اخلاق عرضه کند.

ایسنا/آذربایجان شرقی علامه محمدتقی جعفری از برجسته‌ترین فیلسوفان، مفسران و متفکران مسلمان معاصر ایران است، وی با احاطه بر فلسفه اسلامی، فلسفه غرب، علوم انسانی و هنر، کوشید تا اندیشه‌ای جامع درباره انسان، دین، علم و اخلاق عرضه کند. فلسفه او در راستای پیوند دادن «عقل، وحی و تجربه» در منظومه‌ای منسجم از معرفت است. ۲۵ آبان در تقویم رسمی کشور، به عنوان روز بزرگداشت علامه جعفری نامگذاری شده است. علامه جعفری، فلسفه را نه دانشی انتزاعی، بلکه دانشی انسان‌ساز می‌دانست، از نظر او، هدف نهایی فلسفه باید کشف حقیقت هستی و هدایت انسان در مسیر کمال باشد، وی در عین پایداری به حکمت متعالیه صدرالمتهلین، بر عقلانیت تجربی و گفت‌وگو با فلسفه غرب نیز تأکید داشت. همچنین علامه جعفری آشنایی عمیقی با اندیشه‌های فیلسوفان غربی مانند دکارت، کانت، نیچه و راسل داشت، او در آثارش کوشید تا با تحلیل انتقادی اندیشه‌های آنان، گفت‌وگویی میان فلسفه اسلامی و فلسفه جدید برقرار کند. به باور او، فلسفه غرب در شناخت «انسان به عنوان موجودی معنوی» ناکام مانده، زیرا بیش از حد به عقل ابزاری و تجربه حسی تکیه دارد.

فلسفه علامه جعفری، فلسفه‌ای انسان‌محور، اخلاق‌گرا و الهی است که می‌کوشد میان علم، دین و عقلانیت پیوندی عمیق برقرار کند، او با تأکید بر «حیات معقول» و ارزش‌های فطری، الگویی برای تمدن انسانی و اسلامی ارائه می‌دهد که در برابر بحران معنویت و اخلاق در جهان امروز، پاسخی ژرف و سازنده است. ۲۵ آبان سالروز درگذشت و روز بزرگداشت علامه جعفری است که این روز فرصت خوبی برای شناخت و تبیین آثار، اهداف، سبک زندگی، رساله و ارزش‌های این عالم ربانی است.

**حجت الاسلام والمسلمین عباس عباس زاده، استادیار دانشکده الهیات و علوم اسلامی دانشگاه تبریز در گفت‌وگو با ایسنا، با بیان اینکه علامه محمدتقی جعفری، اندیشمند و مفسر برجسته معاصر، از جمله پژوهشگرانی است که بخش قابل توجهی از فعالیت علمی خود را به شرح و تبیین نهج البلاغه اختصاص داده است، گفت:** علامه در قالب یک پروژه گسترده علمی، ۲۷ جلد شرح نهج البلاغه را تألیف کرد، آثاری که امروز از منابع مرجع در حوزه مطالعات حضرت علی(ع) و اندیشه علوی به شمار می‌رود. وی به جایگاه والای نهج البلاغه از منظر علامه جعفری اشاره کرد و افزود: علامه در یکی از آثار خود، نهج البلاغه را «سخنی فراتر از عقل بشری» معرفی کرده و معتقد است این کتاب شریف می‌تواند معیاری برای سنجش عقلانیت انسانی و «قطب نمای فکری» برای جهت‌دهی به زندگی و تعیین اهداف صحیح انسانی باشد، کتاب «علی(ع) و فلسفه الهی» نیز از آثار برجسته اوست که در آن به تبیین نقش نهج البلاغه در ارتقای معرفت و عقلانیت انسان پرداخته است. وی با بیان اینکه به باور علامه، نامه معروف امام علی(ع) به مالک اشتر نمونه‌ای از عالی‌ترین گویای حکمرانی عادلانه به شمار می‌رود، ادامه داد: طبق گفته علامه جعفری این نامه الگویی است که می‌تواند الهام بخش حاکمان و مدیران در کشورهای اسلامی باشد.

**حجت الاسلام والمسلمین عباسزاده تصریح کرد:** علامه در تحلیل‌های خود بر اهمیت «عقل» به عنوان ابزار کشف حقیقت تأکید کرده و اخلاق را «مقدم بر دین» دانسته است، به این معنا که اخلاقی بودن، بنیانی ضروری‌تر از صرفاً دینی بودن تلقی می‌شود. وی به سایر نظریه‌های مکتب فلسفی علامه جعفری اشاره کرد و افزود: علامه همچنین «آزادی معنوی» را یکی از مفاهیم بنیادین در نهج البلاغه معرفی کرده و آن را رهایی انسان از وابستگی‌های دنیوی می‌داند، او معتقد بود نهج البلاغه همانند قرآن، معجزه‌ای در جهان اسلام و تشیع است و امام علی(ع) به عنوان وارث علم پیامبر، گنجینه‌ای بی‌بدیل از دانش الهی را در اختیار داشته است.

وی ادامه داد: بر همین اساس، علامه جعفری در آثار خود با گردآوری موضوعی بخش‌های مختلف سخنان امام علی(ع)، تفسیری نظام‌مند و ساخت یافته ارائه کرده و این بیانات را همانند قطعات پازلی در کنار یکدیگر قرار داده است، او بر این باور بود که سرچشمه نهج البلاغه، الهام الهی است و این کتاب توانایی پاسخ‌گویی به نیازهای درونی و اجتماعی بشر در همه دوران‌ها را داراست.

استاد دانشگاه، مسئله تعریف «حیات» از منظر فیلسوفان اشاره کرد و گفت: فلاسفه به دلیل نگاه کل‌نگر، حیات را گسترده‌تر از زیست‌شناسی دیده‌اند و حتی خداوند، فرشتگان و انسان را نیز در آن لحاظ کرده‌اند، در حالی که علوم تجربی تنها روی شاخص‌هایی مانند تنفس، تغذیه یا رشد تمرکز دارند، این‌ها نمی‌تواند معنای حیات را در مورد خداوند یا موجودات غیرمادی توضیح دهد. وی ادامه داد: علامه جعفری برای تعریف حیات به دو عنصر اساسی تکیه می‌کند: ادراک و فعل، یا به تعبیر دیگر علم و انتخاب، این دو ویژگی در انسان، حیوان و حتی گیاهان به نحوی قابل مشاهده است.

**علامه جعفری، شخصیتی ذوالابعد داشت** میکانیل جمالپور، استاد دانشگاه در گفت‌وگو با ایسنا با بیان اینکه دهه آخر آبان ماه، با وجود سالروز بزرگداشت علامه طباطبایی، علامه جعفری و هفته کتاب و کتابخوانی از لحاظ معنوی و عرفانی، دهه‌ای پربار است، گفت: امیدواریم سال آینده یک همایش بین‌المللی در خصوص اندیشه‌های علامه جعفری، شرح مثنوی و نهج البلاغه، مباحث مرتبط با جامعه‌شناسی و شخصیتی ایشان برگزار شود.

وی شخصیت علامه جعفری را ذوالابعد توصیف کرد و گفت: این عالم فرزانه در همه حوزه دانشمند برجسته و شاخصی بود. وی با بیان اینکه بسیاری از دانشمندان پوزیتیویست و تجربه‌گرا به دلیل فقدان آگاهی از مبانی فلسفی، دچار خطاهای معرفتی و

اخلاقی می شوند، اظهار کرد: به نظر می رسد اگر اندیشه هایی مانند دیدگاه های علامه طباطبایی و علامه جعفری در میان دانشمندان شناخته شده تر باشد، می تواند از بروز بسیاری از انحرافات یا ساده انگاری های علمی جلوگیری کند. جمالپور افزود: با اینکه در حوزه فلسفه علم در کشور هنوز عقب ماندگی هایی وجود دارد و بخش زیادی از ادبیات علمی از سوی اندیشمندان غربی تولید می شود، اما خود آنان نیز بارها تأکید کرده اند که یکی از آفات علوم جدید، بی توجهی به فلسفه و اخلاق علم است.

وی تصریح کرد: مطالعات فلسفی نشان می دهد که بسیاری از چالش ها و حتی سوءاستفاده های علمی ناشی از ضعف در مبانی نظری، غفلت از اخلاق علم و ناآشنایی با فلسفه علم است، موضوعی که اندیشمندان ایرانی همچون علامه طباطبایی و علامه جعفری سال ها پیش بر آن تأکید کرده بودند.

وی با تشریح جایگاه علامه جعفری در مباحث مربوط به معنای زندگی، اظهار کرد: علامه جعفری را می توان نه تنها فیلسوف انسان، بلکه فیلسوف زندگی و حیات دانست، چراکه دغدغه اصلی او در تمام آثار و سخنرانی هایش انسان و کیفیت زیست اوست.

استاد دانشگاه با اشاره به اینکه علامه جعفری طی دوران حیات علمی خود پنج اثر مستقل درباره معنای زندگی تألیف کرده است، افزود: کتاب های ایده آل زندگی و زندگی، فلسفه و هدف زندگی، از وسیله تا هدف زندگی، حیات معقول و مرگ وقاعده آن مجموعاً منظومه ای منسجم از نگاه ایشان به انسان، مسیر رشد انسان و معنای زیستن را شکل می دهد.

وی بیان اینکه علامه جعفری در بسیاری از سخنرانی ها، از جمله در شرح نهج البلاغه، به طور مکرر به مسئله انسان پرداخته، گفت: مسئله اصلی برای علامه این است که آیا انسان را می توان به یک سیستم تقلیل داد یا باید سیالیت، پیچیدگی و هویت پویا برای او قائل شد؟

وی همچنین به مقایسه ای میان اندیشه علامه طباطبایی و علامه جعفری اشاره کرد و افزود: علامه طباطبایی با نظریه اعتباریات، امکان توضیح بسیاری از پدیده های دنیای مدرن را فراهم می کند، حتی بحث تمدن سازی را نیز می توان در چارچوب اعتباریات او تحلیل کرد. در مقابل، علامه جعفری در کتاب حیات معقول تمام عرصه ها از سیاست و فرهنگ تا هنر و اخلاق را ذیل مفهوم حیات بررسی می کند.

**شمایل منصوری، استاد دانشگاه تبریز در گفت و گو با ایسنا، ضمن تشریح دیدگاه های فلسفی معاصر درباره انسان، علامه جعفری را یکی از مکاتب معاصر عنوان کرد و گفت: در فلسفه قدیم، انسان حیوان ناطق معرفی می شد اما جریان مدرنیته این چارچوب را کنار می گذارد و انسان را موجودی آزاد می بیند؛ آزادی ای که گاه می تواند انسان را به مسیرهایی نامعلوم و ناکجاآبادهای متعدد سوق دهد.**

وی با اشاره به اشتراک نظر میان علامه طباطبایی، علامه جعفری و بسیاری از مفسران و فیلسوفان اسلامی خاطرنشان کرد: در همه این دیدگاه ها، سیر انسان به سوی کمال محدودیتی ندارد و انسان موجودی است که همواره در حال شدن است، همین نگاه در عرفان نیز تحت عنوان «رسالت الولاية» و در فلسفه اسلامی به عنوان حرکت جوهری و امکان بی پایان تعالی انسان بیان شده است.